

cjonalnej w muzyce, ale i w konstrukcji „muzycznej recepty” w profilaktyce i terapii. Autorka podkreśla, że aby uzyskać w terapii zamierzony skutek, konieczne jest „uwzględnianie różnic indywidualnych związanych z wrażliwością na natężenie ekspresji emocjonalnej w muzyce oraz z wrażliwością na określone środki wyrazu ekspresyjnego. Zbiór utworów uspokajających i pobudzających powinien być różny pod względem natężenia ekspresji emocjonalnej oraz środków wyrazu ekspresyjnego, które stosował kompozytor – w zależności od wrażliwości na ekspresyjność w muzyce pacjenta”.

Autorka podręcznika zwraca uwagę na to, iż ważne jest zapoznanie się z literaturą dotyczącą podstaw teoretycznych Kwestionariusza EEM, aby móc spełnić wymóg standaryzacji procedury badania. Instrukcja badania jest w całości nagrana na CD i zawiera ważne informacje co do limitów czasowych oraz sposobu zaznaczania odpowiedzi na arkuszach. Interpretacja wyników testowych przez osobę prowadzącą badanie polega na odnoszeniu ich do norm, które są przewidziane dla grupy ogólnej, osób w wieku od 13. do 23. roku życia, dodatkowo dla grupy posiadającej wykształcenie muzyczne oraz grupy, która nie posiada wykształcenia muzycznego. Stąd też wynik uzyskany przez badanego może być podany w trzech wymiarach. Normy dla osób posiadających wykształcenie muzyczne dotyczą osób kształconych formalnie w dziedzinie muzyki przez okres minimum 6 lat.

Podręcznik do Kwestionariusza EEM badającego wrażliwość na natężenie ekspresji emocjonalnej w muzyce jest pozycją szczególną, wartą polecenia. Konstrukcja podręcznika jest klarowna i logiczna, napisana zrozumiałym językiem, charakteryzującym się wysokim poziomem komunikatywności, przez co umożliwia zrozumienie prezentowanych treści nie tylko osobom posiadającym wiedzę z zakresu omawianej problematyki. Autorka zwraca szczególną uwagę m.in. na konieczność uwzględniania różnic indywidualnych związanych z wrażliwością osoby badanej na natężenie ekspresji emocjonalnej w utworach muzycznych w przypadku chociażby konstruowania tzw. „muzycznej recepty” do terapii. Prezentowane treści, wnioski i wskazówki oraz narzędzie EEM zainteresują szczególnie psychologów, pedagogów zajmujących się zagadnieniami muzycznymi, nauczycieli muzyki oraz kompozytorów, studentów, teoretyków i praktyków.

Ewelina Bereziewicz

Bożena Grochmal-Bach, Maria Pąchalska, *Tożsamość człowieka a teoria mikro-genetyczna*. WAM, Kraków 2004, ss. 407

Kim jestem – to pytanie jest nieodmiennie związane z życiem ludzkim, nadawaniem znaczeń, interpretacją zmian, poszukiwaniem sensu. Problem tożsamości jest wciąż fascynujący, pojawia się w życiu jednostek i społeczeństw, stanowi przedmiot analiz literackich i naukowych.

Problematyka tożsamości podejmowana jest przez wiele dyscyplin naukowych, ale pomimo spójności omawianych zagadnień zwykle brakuje między nimi porozumienia, nawiązywania do rozstrzygnięć innych nauk oraz korzystania z nich. Schemat ten przełamuje prezentowana rozprawa – zagadnienia związane z tożsamością omawiane są

w perspektywie interdyscyplinarnej. Autorki książki – neuropsychiatra i neuropsycholog – współpracują w obszarze diagnostyki i terapii pacjentów z uszkodzeniami mózgu, podejście interdyscyplinarne stosowane jest zatem konsekwentnie w teorii i praktyce. Zamierzeniem autorek było nie tylko tworzenie pomostu między neuropsychologią a psychiatrią, ale także wskazanie wspólnych korzeni myślenia o człowieku. Prowadzone rozważania oparte były na założeniu, że to właśnie łączenie różnych warsztatów i dyscyplin naukowych (a nie ich rozdzielanie) pozwala zrozumieć tożsamość człowieka. W monografii analizowana jest istota tożsamości, znaczenie świadomości zarówno w formowaniu tożsamości, jak i powstawaniu jej zaburzeń, relacje pomiędzy tożsamością a autobiografią, zaburzenia tożsamości, a także kierunki rozwoju dojrzałej tożsamości. Przedstawiono także założenia teorii mikrogenetycznej opracowanej przez Jasona W. Browna oraz interpretację omawianych zagadnień w świetle tej teorii.

Rozdział pierwszy wprowadza czytelnika w problematykę pracy. Przedstawiony tu został przegląd najważniejszych, współczesnych koncepcji tożsamości oraz podstawowe założenia teorii mikrogenetycznej.

Rozdział drugi dotyczy zagadnień związanych z tożsamością. Omówiono pojęcie tożsamości w znaczeniu fizycznym, prawnym, społecznym, teologicznym i psychologicznym.

W rozdziale trzecim Autorki prezentują założenia teorii mikrogenetycznej oraz jej znaczenie w neuropsychologii, neuropsychiatrii, pracy terapeutycznej i klinicznej. Teoria mikrogenetyczna – wywodząca się z nurtu filozoficznego, myślenia procesowego – może mieć rewolucyjne znaczenie dla nauki, staje się coraz bardziej wpływowa.

W rozdziale czwartym omawiane są relacje pomiędzy tożsamością a świadomością, natomiast w rozdziale piątym – między tożsamością a jaźnią. Przedstawione są także zagadnienia z obszaru psychopatologii percepcji, wyjaśnione mechanizmy tych zaburzeń oraz ich związki z tożsamością. Zagadnienie to omawiane jest bardziej szczegółowo w odniesieniu do funkcjonowania pacjentów ze schizofrenią.

Rozdział szósty dotyczy pamięci autobiograficznej i jej znaczenia dla tożsamości jednostki. Pamięć autobiograficzna, ujmowana w kategoriach procesu, ma postać narracyjną. Jest narracją opowiadaną w pierwszej osobie i jest ciągle obecna w teraźniejszości. W teorii mikrogenetycznej teraźniejszość stanowi moment kulminacyjny całej przeszłości, a bez pamięci autobiograficznej staje się czymś niezrozumiałym. Przy omawianiu narracyjnej struktury tożsamości Autorki zwracają uwagę na rolę baśni w przekazywaniu wiedzy o świecie oraz kształtowaniu świadomości narracyjnej struktury życia. Ludzie są odbiorcami i twórcami opowieści, a rozumowanie narracyjne pozwala powiązać różne wydarzenia życiowe w spójny ciąg i nadać mu sens. W tej części pracy omówione są także zjawiska związane z niepowodzeniem narracji. Kolejne rozdziały omawiają zagadnienia związane z zaburzeniami tożsamości.

W rozdziale siódmym przedstawiono pojęcie i klasyfikację zaburzeń oraz etiologię zaburzeń tożsamości. Autorki opracowały wielowymiarowy schemat umożliwiający mapowanie zaburzeń tożsamości, krzyżujące się cztery osie pozwalają opisać sytuację pacjenta oraz dobrać optymalny program terapii. Prezentowane są także kwestie metodologiczne, związane między innymi z koniecznością oceny przyjmowanych założeń teoretycznych oraz kryteriów tych ocen. W książce oparto się na analizie przypadków. Zastosowany schemat badawczy – metoda etnograficzna – polega na zbieraniu danych ilościowych i jakościowych, rozważaniu ich możliwych interpretacji oraz wielokrotnego

powtarzania tych procesów w celu jak najlepszego zrozumienia i wyjaśnienia obserwowanych w badaniach zjawisk. Następna część monografii zawiera studia przypadków oraz ich szczegółowe omówienie w świetle teorii mikrogenetycznej.

Analizy przypadków dotyczące zaburzeń tożsamości pacjentów z urazami czaszkowo-mózgowymi, afazją, otępieniem i psychozą zamieszczone są w kolejnych czterech rozdziałach pracy. Każdorazowo omawiana jest istota i etiologia danego zaburzenia, funkcjonowanie osoby oraz czynniki wpływające na jakość tego funkcjonowania. Analizy przypadków zawierają opis sytuacji pacjenta, wyniki standardowych badań neuropsychologicznych oraz badań jakościowych, w tym fragmenty rozmów i wytwory pacjentów. Przedstawiane są także informacje ważne dla lepszego poznania i zrozumienia jednostki – historia życia, kolejne etapy terapii oraz zmiany w życiu pacjenta. Analiza przypadków zawiera także informacje dotyczące etiopatogenezy i możliwości oddziaływań psychoterapeutycznych.

Uwagi końcowe są syntetycznym podsumowaniem prowadzonych rozważań. Monografia zawiera także obszernie piśmiennictwo.

Rozprawa ma zatem nie tylko solidne podstawy teoretyczne, łączące wiedzę różnych dyscyplin naukowych, ale też oparcie i odniesienie do praktyki klinicznej. Opisane studia przypadków dotyczą pacjentów, których leczenie prowadzone było przez Autorki. Zarówno w teoretycznych rozważaniach, jak i podejściu do pacjentów wyraźny jest personalizm. Wielokrotnie podkreślane jest w monografii, że podmiotem badania i leczenia jest osoba, zaś oddziaływania terapeutyczne ukierunkowane są na osobę chorą, a nie na chorobę. Takie stanowisko jest nie tylko deklarowane, ale rzeczywiście stosowane w analizie sytuacji pacjenta i wyborze terapii. Uwzględniane jest także najbliższe otoczenie chorego i jego rola w procesie terapeutycznym. Przynależność do określonej grupy społecznej stanowi – jak podkreślają Autorki – formę profilaktyki przed społeczną izolacją chorego. Przedmiotem zainteresowania i analiz jest osoba, a także jej historia życia. Historia życia człowieka jest ważna w zrozumieniu jego samego i tego, kim jest. Dotyczy to również osób z zaburzeniami tożsamości. Informacje dotyczące życia pacjentów przed wypadkiem czy chorobą pozwalają lepiej zrozumieć ich obecne problemy. Autorki zaznaczają, że nasza tożsamość – tożsamość narracyjna – podzielona jest na rozdziały wyznaczone przez ważne życiowe wydarzenia, ale od momentu zachorowania całe życie dzieli się bardzo wyraźnie na dwie zupełnie różne epoki: „przed” i „po”, a zerwanie narracji jest związane z zaburzeniami tożsamości.

Niezwykle interesującym i ważnym zagadnieniem podjętym w monografii jest mapowanie zaburzeń tożsamości na podstawie wielowymiarowego schematu obejmującego także wymiar temporalny, stosowany w procesie diagnostycznym i terapeutycznym.

Kolejnym walorem pracy jest prezentacja założeń teorii mikrogenetycznej oraz jej zastosowania także w pracy terapeutycznej. Teoria ta jest niezwykle interesująca, a w Polsce jeszcze mało znana. Zawarte w rozprawie analizy wskazują możliwości wyjaśniania w świetle tej teorii wielu zjawisk, w tym takich, które są trudne do zrozumienia w perspektywie najczęściej stosowanych teorii. Podejście mikrogenetyczne otwiera także nowe możliwości zarówno w zakresie teoretycznych rozważań, jak i prac badawczych.

Analizy przypadków zawierające nie tylko wyniki standardowych badań, ale też fragmenty rozmów, rysunki i obrazy oraz ich interpretację pozwalają lepiej zrozumieć

istotę zaburzeń, a przede wszystkim funkcjonowanie osoby chorej. Podkreślana jest znaczenie zmian oraz ich nieuchronność w życiu. Zgodnie z teorią mikrogenetyczną to właśnie na zmianach powinien skoncentrować się terapeuta i ukierunkować je tak, by służyły one rozwojowi osoby. Ujęcie zmian jako nieuniknionego aspektu życia wydaje się niezwykle istotne w interpretacji zaburzeń, planowaniu i prowadzeniu działań terapeutycznych, ale wyznacza też perspektywę myślenia o własnym życiu, interpretacji budujących je zdarzeń i ich wartościowania.

Treści są usystematyzowane, klarowne, przedstawione syntetycznie, podkreślana jest różnorodność interpretacji danych zjawisk oraz ich złożoność. Przejrzyste omówienie i wyjaśnienie najważniejszych pojęć, zamieszczone rysunki i schematy ułatwiają zrozumienie prezentowanych zjawisk. Zakres omawianych zagadnień jest niezwykle bogaty, a jednocześnie spójny i konsekwentny. Książkę polecić można psychologom, psychiatrom, terapeutom, antropologom, a także osobom zainteresowanym problematyką tożsamości, świadomości, pamięci autobiograficznej, narracji, twórczości, zagadnieniami związanymi z psychologią kliniczną, psychiatrią. Dotarcie do tak szerokiego grona odbiorców możliwe jest także dzięki perspektywie interdyscyplinarnej, stanowiącej kolejny atut pracy. Prezentowana monografia przełamuje wiele schematów, zawiera odniesienia do różnych obszarów wiedzy, ważne treści przekazuje przejrzysto i ciekawie, a przede wszystkim inspirować.

Anna Tychmanowicz

Sprawozdanie z II Ogólnopolskiej Konferencji: „Dysleksja – problem znany czy nieznan?”

W dniach 24–26 października 2005 roku odbyła się w Lublinie II Ogólnopolska Konferencja poświęcona problematyce dysleksji rozwojowej. Celem konferencji było spotkanie specjalistów wielu dziedzin i dyscyplin naukowych, zainteresowanych zagadnieniem specyficznych zaburzeń rozwoju umiejętności szkolnych, wyjaśnianiem ich mechanizmów psychologicznych i mózgowych, trafnym diagnozowaniem oraz pomocą psychopedagogiczną dzieciom z tym problemem.

Na konferencję złożyły się trzy dni spotkań o zróżnicowanym charakterze, stwarzających okazję do konstruktywnych dyskusji i wymiany myśli naukowej z praktycznym doświadczeniem w zakresie diagnozy i terapii dysleksji. Uczestnicy mogli wziąć udział w trzech rodzajach aktywności, stanowiących formy pracy w ramach konferencji. Były to: 1) wykłady plenarne z udziałem specjalistów z ośrodków akademickich w kraju i za granicą, 2) sympozja naukowe, zawierające prezentacje najnowszych wyników badań pracowników naukowych zajmujących się problematyką dysleksji i współwystępujących z nią zaburzeń (dyskalkulii, ADHD) oraz 3) warsztatów prowadzonych przez psychologów i pedagogów praktyków z wieloletnim doświadczeniem w zakresie terapii nasilonych trudności w czytaniu i pisaniu u dzieci.

W konferencji wzięło udział 340 osób, członków i sympatyków Polskiego Towarzystwa Dysleksji, zaangażowanych w problematykę specyficznych zaburzeń czytania i pisania